



RƏNA MİRZƏLİYEVƏ,  
"İsmayıl Yazarlar" adabi-ictimai birliyinin üzvü

## ASLAN ASLANOVUN GÜLÜŞ DÜNYASI

Dünya binə olana insana məxsus ən gözəl xüsusiyyətlərdən biri də gülüşdür. İnsan dərdi - ələmi vaxtlarında ağlayıb göz yaş vasiəti ilə İro-yini bəhəşlə əsəblərini sakitləşdirib, yenidən nikbin ideyalarla yüklənb yaşayb-yaratmaq arzularını qanadlandı.

Canlılar arasında yalnız insan övladına xas olan gülüş də bəşəriyyətin ali varlığının əsrlər boyu yol yoldaşı olmuş, qəlbini pərvazlandırmışdır. Ta qədim zamanlardan yunanlardan başlayaraq, üzü hər bütün xalqların, o cümlədən Azərbaycan ədəbiyyatının canına, qənaına (həm şifahi, həm də yazılı) həmişə gülüş insana şəh əhval-ruhubox bəxş etmişdir. Təbii ki, bu gülüş ikili xarakter daşımışdır.

İnsan özünü şənləndirmək və başqalarına gül-mərk üçün.

### Söz var kəsdirər başı,

Söz var kəsər savaşı - deyənlən Ş.İ. Xətai necə də aqıllandı. İnsan üçün çətin anlarda yeni həyat bəxş edən bir həyatı söz, səmimi gülüş həyat mənbəyiyə, gələcək nikbin günlər üçün bir təkən ola bilər.

Yaşamaq rəmzi olan gülüşün mütləm bir mənbəyinin ölmü olduğuna inanmaq üçün xalq gülüş mədəniyyətindən istənilən qədər misal götürməklər olar. Komik folklor nümunələrində kələk qurub kiminsə başını "yemək", axırına çıxmaq, ümumiyyətlə, əl-öb-öldürmək şəh gülüş yaratmağın səciyyəvi cəhətləridir. Folklor üçün səciyyəvi olan bu ənənədən-ölmü gülüş mənbəyinə çevirmək ənənəsindən yumoristik yazılı ədəbiyyatda da geniş istifadə

olunub. Eyni zamanda, şifahi xalq yaradıcılığımızın incilərini olan latifələr də gülüş mənbəyi olmaq xüsusiyyətinə görə də çox qiymətli. Xalq fiziki cəhətdən qalıb gələ bilməyində mənavi qələbədən - gülüşlə istifadə edib. Bu da latifələr və latifə qəhrəmanlarını xalq üçün sevimli etməyə bəxş edər və düşüncəsində yaşayın bu xoş onono bütün dövrlərdə insanların gülüş bəxş etməyə sövğ edib.

Əlbəttə, belə məsələlərdən xalqın düz sözünü adlarına bağlaidə gülüş ustalarının Behlül Dənəddən, Əbrar Qasımın, Qulu Seydadan, Murad daydan və bir çox başqalarından uzun-uzadı danışmaq olar. Lakin mətləbdən uzaqlaşmadan latifə qəhrəmanı Molla Nəsrəddini xatırlamaq istəyirəm. Əvvəla, bu obrazda bir-birinə zidd iki anlayış - dəliliklə ağıllıqın sintezini təqdim edir. Çox vaxt həddən ziyadə ağıllırsa, digər tərəfdən sözünün, fikrinin məğzini başqalarına çatdırmaqdan ötrü özünü dünyanın ən əfəl, ən maynaq adamı kimi aparmalıdır. Molla ilə ötrafdakı adamların ünsiyyəti ona görə istənilən səviyyəyə alınır ki, o, insanlarla yaxın tay-tuş, dost və müsəhbədir. Hər kəsə yaxın olma bilməsi, özünü gülümk istəyidi adamlar cərgəsindən ayırmaması, bir obrazda iki obraz ifadə etməsi Molla Nəsrəddinə səbəstəlik verir ki, bu da gülümk istəyidi obyektə çox gözəl xarakterizə edir.

Və bir həqiqət aydındır ki, bütün dövrlər üçün öz ətəllikliyi itirməyən mövzular var. Hazırda bəşəriyyət, hətta ələ münasiblərdə də mənavi-əlaqəli dayədlərin sürətlə itirildiyi, hərə-mərcilərin baş alıb gətdiyi, insani dəyərlərin iflasa uğradığı, yalnız

yaşaq açb yeridiyi bir dövrdə yaşadığımız xatırlasaq, sağlamlıq, nikbinlik oyadacaq bir sözün, ifadənin insan üçün, bitüvükdə cəmiyyət üçün necə əhəmiyyəti olduğunu izah etməyə ehtiyac qalmır. Və bu neqativ vəziyyət, birinci növbədə, ən çox mənavi dəyərlərin hər şeydən üstün olduğu zamanədə böyüybü boy-başa çatmış, tərbiyə almış yaşlı nəsllə daha çox məyus edirik ki, onda cəmiyyəti xilas etməyə çalışın ziyahların rolu aydın olar. Eyni zamanda müdriklərdən birinin çox doğru olaraq qeyd etdiyi kimi, cəmiyyət öz keçmişindən gülə-gülbə ayrılır. Lakin bu ayrılığın hamı könüllü xoşluğuna istosa da, hər kəs eyni səviyyəyə bəqarmayır. Bu zaman inkişaf etməmiş latifə sahibinin hər sözü, eyni zamanda ələndə qələmin yazdığı hər bir ifadəsi insani həm güldürə, həm ağlada, həm sevincidə, həm də nifrətə sövğ edə bilər.

Tarix həmişə bunun şahidi olub. Lakin bu da aydındır ki, insanın halına rəhm etmədən acı-acı gülüş yolverilməzdir. Hayata faydalı əməllər sahibi olmağa gələn bəşər övladın bu qədər kiçilməsi həm gülməli, həm də ağlmalıdır. Və insanlar öz nöqəsnərlərdən ayrılmış sövğ edən nikbin gülüş isə cəmiyyətin yaralarını sağaldan məlhəmdir. Elə o, yaxın-uzaq da bunu yaxşı başa düşür və belə insanların gülüşünü səmimiyyətlə qarşılayır.

Əlbəttə, ürəkənd gülümk hər adama qismət olmur. İnsan buna hərətrəfli - həm cisman, həm də mənonn hərəkət olmalıdır. Başqalarını güldürmək isə daha çətin. Gəzək insanların həmsuna bəxş olunmayan xüsusi hərətrəfli istədənd, mənavi haqq, fikrindən kəqənləri aydın tərzədə ifadə etmək bacarığını əlsun. Hər hansı adaman dəvərlərinə, yanlış bəqərdəklərinə ərkəsində pis niyyətdə yarımlı yumoristik münasibət göstərmək, üroyinə toxunmadan ötrü digərini güldürmək və insanda xoş təəsürətlər oyatmaq gülüş sahibindən yüksək intellektual qabiliyyət, iti düşüncəyə sahib olmaq və bunlarla da günün nöbzini tutmaq qabiliyyəti tələb edir. Problemləri çində itib - batanda, sözün həqiqi mənasında "başını itirəndə" belə gülüş insanın özünü, həyat tərzini yenidən dəyərləndirməyə sövğ edib, belə demək mümkünsə, o öz məqsədinə nail olmağı bacarır.

Bu monada ümmümilli lider Heydər Əliyevin vaxtilə "Bakılı qəndənlər", Şən və Həzrəcəvəblər Klubunun konfənsi ilə görüşdə ifadə etdiyi fikri yada salmaq yerinə düşür: "Təbiiədir ki, sizin bu çixışlarınız daha çox yumor xarakterli dəşiyir. Ortada suallar da təşkil edirsiniz, onlara cavab verirsiniz.

Amma keçmiş nəbəton sizin bu çixışlarınızın əsasını yumor təşkil edir. Bu da çox vacibdir, əbəmiyyətlidir. Çünki yumor insanlar üçün həmişə mənavi bir qida olubdur. İkinci tərəfdən də yumor eyni zamanda, ayrı-ayrı qüsurların təqəndir. Əgər keçmişə nəzor salsaq, yumoristlər keçmişdə müəyyən qədər müxtəlifləndə olublar. Məsələn, bizim böyük müləfəkkirimiz Cəlib Məmmədovuluzadə "Molla Nəsrəddin" jurnalında, yaxud öz əsərlərində o dövrdə xalqımızın, cəmiyyətin nöqəsnərlərini, xalqımızın bəzi məsələlərdə geri qalmasını çox yumoristik tələklə əks etdirirdi. Həmin jurnalın nömrələrinə bəxanda bəzi adamlar belə qəbul edirik ki, bu sözlər, şəkəllər sadəcə insani güldürmələnd ötrüdür. Amma orada iki məna var: həm insan güldürür, həm də cəmiyyətə, insana başa salır ki, bu nöqəsnərlər aradan qaldırmaq lazımdır".

Hər bir xalqın gülüş bəxş edən özünəməxsus qəhrəmanları olduğu kimi, hər elin, öbənin da insanların nikbinliklə dolu ümid paylayanları olub. Onlardan bəziləri dövlət işlərində çalışıb: amirə-nözbini, zəhmində gəyər insanlar ondan çəkinib həm göstəriblər. Bəziləri isə həç bir vəzifə sahibi olmasada da, zaman-zaman müxtəlif obrazlar vasitəsilə həyatdakı naqışlıkları molla-nəsrəddinsəyahi "söz çəngəlləri" ilə gülüşlə çənciləmiş, insanları onlara zəqr yətirəcək xüsusiyyətlərdən uzaqlaşmaq, doğru-dürüst yolu tutmağa sövğ etməişlər.

Vaxtilə Qaraqış dayının etdiyi zarafatlar həm də dilrələndə olar. Şən illərdə adı gələndə məmonn dodəğən gülüş qonan insanlardan biri də Aslan Aslanovdur.

Aslan adı ona bəbasından "miras" qalıb. Sayılıb-seçiləndən olub. Eyni zamanda Maşğədə yarımlı edənəndən olub. Ana bəbası da Kərbəllani ziyarət edib. Məmonn olar ki, nosilikcə haqqın dərgəhəna üz tutublar. Bu da sibtü edər ki, haqqı nəhaqq qurban verməmiş, halalə hərəmandan üstün tutmuş, həqiqət çərcəsi olmuşlar. Və ataların: "Öz kökü üstə bitər" müdrək sözüne əmələdək özü də münbət mültədə doğub bəyömlüşdür.

Müəllim ailəsində böyüybü Aslan. Atası Əlyar müəllim el-öba çində sayılıb-seçim məhrəban, səmimi insan olub. Övladlarını cəmiyyətə layiq vətəndaş kimi yetidirmək əməli ilə gəncinin gündüzünə qatan bu el ziyalı, bütün bunlarla bərabər evdə tələbək bir insan olub. Xüsusun, övladlarını təlim-tərbiyəsində güzəştə getməyib. Əlyar müəllim həyatının çiqəkləndiyi vaxtda həyatənd köçmə qəda, düzgün yolda olan balalə bəşiz qalmayıb. Ki-



